

**પાડી/વાછરડી ઉછેર
માર્ગદર્શિકા**

મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ
મિલ્ક પ્રોડ્યુસર્સ યુનિયન લિમિટેડ
હાઈવે, મહેસાણા-૩૮૪ ૦૦૨, ગુજરાત (ભારત)

પાડી/વાછરડીનો
આદર્શ ઉછેર
કરવાથી થતા
ફાયદાઓ

- ફેળવવા લાયક જરૂરી વજન વહેલું મેળવી શકાય છે.
- નિયમિત વેતરમાં આવવાનું વહેલું શરૂ થાય છે.
- સારી તંદુરસ્તીના કારણે ગર્ભધાન અને વિચાણમાં તકલીફ પડતી નથી.
- પશુની પડતર કિંમતમાં ઘટાડો થાય છે.
- પૂરી ક્ષમતાથી દૂધ ઉત્પાદન કરી શકે છે, જેથી ધંધો આર્થિક રીતે પોષણક્ષમ બને છે.
- જીવનકાળ દરમિયાન વધારે વિચાણ વધારે બચ્ચાં મળે છે.
- પેઢી દર પેઢી દૂધ ઉત્પાદનમાં વધારો કરી શકાય છે.
- નવા પશુની ખરીદીથી થતા આચાતી રોગો અટકાવી શકાય છે.
- જિલ્લામાં ભેંસ/ગાયના વેચાણનું બજાર ઉભું કરી શકાય છે.

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર

પશુપાલનનો ધંધો એટલે વિજ્ઞાનની સાથો-સાથ યોગ્ય આયોજન. પશુપાલન દ્વારા દૂધની આવકની સાથે-સાથે પશુઓની ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળી ઓલાદનો ઉછેર કરી જાતવાન પશુઓની થાપણમાં પણ વધારો કરી શકાય છે. આથી જ આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર એ પશુપાલનના ધંધાની પાયાની બાબત છે.

આપણાં જીલ્લામાં શરૂઆતની છ માસની ઉંમર સુધીમાં પાડી/વાછરડીના મરણનું પ્રમાણ લગભગ ૨૫% છે. જેના લીધે સારી ઓલાદના પશુઓ આપણને મળી શકતા નથી. વળી આપણાં જીલ્લામાં ભેંસોમાં સરેરાશ પ્રથમ વિચાણ ચારથી સાડા ચાર વર્ષે થાય છે, પરિણામે ઘર આંગણે તૈયાર થતી ભેંસની પડતર કિંમત ખૂબજ વધારે થવા પામે છે. આવા કારણોસર લોકોમાં પાડી/વાછરડીના ઉછેર પ્રત્યે દૂર્લક્ષ જોવા મળે છે જેથી દૂધ ઉત્પાદન જાળવી રાખવા આપણાં ઘરડા કે બીજા મરણ પામતાં દૂધાળા પશુઓના સ્થાને નવા દૂધાળા પશુઓની જીલ્લા કે રાજ્ય બહારથી ખરીદી કરવી પડે છે.

પશુઓના નિભાવ ખર્ચમાં વધારો થયેલ હોવા છતાં દૂધની વધતી જતી માંગને કારણે છેલ્લા થોડા વર્ષોમાં દૂધાળા પશુઓની કિંમતમાં ખુબજ વધારો થયો છે. આપણાં સભાસદો દૂધાળા પશુ ખરીદવા માટે અન્ય રાજ્યો કે જીલ્લાઓમાં જાય છે. પરંતુ પશુઓની ખરીદીમાં કોઈ જ આઈ.એસ.ઓ.માર્કે કે સ્ટાન્ડર્ડ કંપનીઓ હોતી નથી. પશુને વેચનાર મોટા ભાગે તો કોઈના કોઈ કારણસર એ પશુથી કંટાળીને પશુને વેચતા હોય છે. જુદા પ્રકારના હવામાન, ખોરાક અને માવજતથી ટેવાયેલા અને પાત્રી વગરના ઉંચી કિંમતે ખરીદેલા પશુ આપણાં ખીલે આવ્યા બાદ અપેક્ષા મુજબનું ઉત્પાદન આપતા નથી.

આદર્શ
પાડી/વાછરડી
ઉછેર
એટલે શું?

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર એટલે તંદુરસ્ત જન્મેલા બચ્ચાંઓને યોગ્ય પોષણ અને માવજત દ્વારા મરણના પ્રમાણને ઘટાડી, ઝડપી શારીરિક વિકાસ થકી સંકર ગાયમાં ૩૦ માસ તથા ભેંસો અને દેશી વાછરડીમાં ૪૦ માસની ઉંમર થતા સુધીમાં પ્રથમ વિચાણ કરાવવું. એટલે કે જન્મેલા માદા બચ્ચાને એ ૧ પડતર કિંમતે, નાની ઉંમરે, તંદુરસ્ત પુષ્ટ દૂધાળુ પશુ બનાવવું.

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેરની જરૂરીયાત

આજની પાડી/વાછરડી આવતીકાલની ભેંસ/ગાય છે. જો પાડી/વાછરડીનો ઘરઆંગણે જ ઉછેર કરવામાં આવે તો આપણે દૂધાળા પશુઓ માટે અન્ય ઉપર ભરોસો કે વધુ ખર્ચ કરવો પડશે નહિ અને સાથોસાથ આપણાં ખોરાક, પાણી અને વાતાવરણમાં ટેવાયેલું આપણું પોતાનું જ પશુ તૈયાર થશે.

વૈજ્ઞાનિક અભિગમ દ્વારા આદર્શ રીતે પાડી/વાછરડી ઉછેર કરતાં ભેંસોમાં ૪૦ માસ અને ગાયોમાં ૩૦ માસ સુધીમાં પ્રથમ વિચાણ મેળવી શકાય છે, પરિણામે પશુનાં નિભાવ માટેનો ખર્ચો ઘણો ઓછો થઈ જાય છે અને ઘંઘો વધુ નફાકારક બનાવી શકાય છે.

નાની ઉંમરે પશુનું વિચાણ થવાથી તેની જીવનકાળ દરમ્યાન વધુ વેતર મેળવી શકાય છે. આમ પશુના જીવનકાળમાં કુલ દૂધ ઉત્પાદનમાં નોંધપાત્ર વધારો મેળવી શકાય છે.

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેરથી તેના જીવનકાળ દરમ્યાન વધુ બચ્ચાંઓનો જન્મ થાય છે. જે બચ્ચાંઓના આદર્શ ઉછેર થકી આપણાં દૂધાળા પશુઓની સંખ્યામાં સતત વધારો કરી શકાય છે.

- ગર્ભવિસ્થા દરમ્યાન પશુની કાળજી
- વિચાણ સમયે પશુની કાળજી
- ઉછેરતી પાડી/વાછરડી માટેની કાળજી
- બચ્ચાની પુષ્ટ ઉંમર થતા તેના સંવર્ધન બાબતની કાળજી

- ગર્ભવિસ્થા દરમ્યાન પશુની કાળજી

પાડી/વાછરડીના તંદુરસ્ત બંધારણ માટે બચ્ચાનો જયારે ગર્ભમાં વિકાસ થતો હોય ત્યારથી જ તેની કાળજી લેવી પડે છે. બચ્ચાનો ૭૦% જેટલો વિકાસ ગર્ભવિસ્થાના છેલ્લા બે થી ત્રણ માસ દરમ્યાન થતો હોય છે. આ સમયગાળામાં ગાભણ પશુની વૈજ્ઞાનિક ઢબે માવજત કરવાથી તંદુરસ્ત બચ્ચાની સાથે દૂધાળાં પશુના ઉત્પાદનમાં પણ વધારો કરી શકાય છે. તથા તે પશુ વિચાણ બાદ વેતરમાં પણ જલ્દી આવે છે અને ફરી ગાભણ થવામાં પણ કોઈ તકલીફ પડતી નથી, પરિણામે આદર્શ વિચાણ ચક્ર પણ જળવાય છે.

આદર્શ
પાડી/વાછરડી
ઉછેર માટે
શું કરવું?

અચ્ચાના ઉછેરની તૈયારી જયારથી અચ્ચુ માના ગર્ભશયમાં વિકાસ પામતું હોય છે ત્યારથી જ થઈ જાય છે. પશુ ૭ થી ૮ માસનું ગાભણ હોય ત્યારથી તેને સ્વચ્છ, ભેજરહીત, જંતુરહીત, હવાઉંજાસ વાળી, સમતલ ભોંયતળીયા વાળી અને છાંચડાવાળી જગ્યામાં બાંધવું જોઈએ.

ગર્ભકાળના છેલ્લા બે માસ દરમ્યાન ગાભણ પશુને તેના શરીરના નિભાવ માટે દોઢ કિલો અને ગાભણ અવસ્થા માટે વધારાનું દોઢ કિલો દાણ તથા ૫૦ ગ્રામ મીનરલ મિક્ચર આપવું જોઈએ.

ગાભણ પશુને પંદરથી વીસ કિલો સારી ગુણવત્તાવાળો લીલો ચારો અને પાંચ કિલો સુકુ ઘાસ ટુકડા કરીને આપવું.

ગાભણ પશુને ચોવીસ કલાક પીવાનું પાણી મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

અચ્ચાને પણ ચરમની તકલીફ ન થાય એટલે ગાભણ પશુને છેલ્લા બે માસ દરમ્યાન ચરમનાબુદીનો એક ડોઝ આપવો.

ગરમીની ઋતુમાં પશુને ઠંડક મળી રહે એવી વ્યવસ્થા કરવી અને ઓછામાં ઓછું બે વખત ઠંડા પાણીથી અવશ્ય નવડાવવું.

ગાભણ પશુને નિયમિત હાથીયો (ખરેરો) કરવો. ખરેરો કર્યા બાદ શરીર, બાવલું, તથા આંચળ વગેરે સાફ કરવા. જે વિચાણ પછી દોહન કાર્ય વખતે થતી કામગીરીઓથી પરિચિત કરશે, કેળવાશે અને એનો ગભરાટ દૂર કરશે.

ગાભણ પશુને ઢાળ ચઢતા- ઉતારતા તેમજ સાંકડા રસ્તે પસાર થતા ગર્ભને નુકસાન થવાનો સંભવ રહે છે. ગર્ભવિસ્થાના છેલ્લા સમયમાં ગાભણ પશુને અન્ય પશુ ઈજા પહોંચાડે નહીં તેની પણ કાળજી રાખવી જરૂરી છે.

વિચાણ દરમ્યાન પશુની પુરતી કાળજી લેવાથી પશુની વિચાણને લગતી તકલીફો અને બિમારીઓથી બચાવી તેની તંદુરસ્તીની સાથે તેના ઉત્પાદન અને પછીના વેતર માટેની ક્ષમતામાં પણ વધારો કરી સ્વચ્છ અને તંદુરસ્ત અચ્ચું મેળવી શકાય છે.

વિચારણા સમયે પશુની કાળજી

ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન બચ્ચુ ગર્ભશયમાં માના લોહી દ્વારા જ પોષણ તથા શ્વાસ લેવું હોય છે પરંતુ જન્મ થતા જ તેને માતાથી અલગ થઈ પોતાની રીતે પોષણ, શ્વાસોશ્વાસ તથા રક્ષણ મેળવવાનું હોય છે આથી જન્મનો સમય બચ્ચાં તથા માતા બન્ને માટે કટોકટીનો સમય હોય છે જે દરમિયાન સામાન્ય કાળજી થકી પશુ અને તેના બચ્ચાંની તંદુરસ્તી સાચવી શકાય છે.

વિચારણા બે ત્રણ દિવસની વાર હોય ત્યારથી જ ગાભણ પશુને અન્ય પશુથી દૂર હવા ઉજાસવાળી, સ્વચ્છ, ભેજ રહિત, કોરી જગ્યાએ માટી તથા પૂળાની પોચી પથારી કરીને બાંધો.

વિચારણા શાંત અને એકાંતવાળા વાતાવરણમાં બને તેટલું કુદરતી રીતે જ થવા દો.

વિચારણામાં જરૂર જણાય તો અન્ય ઘરગથ્થુ ઉપચાર ન કરતાં દાકતરી સારવાર કરાવો.

વિચારણા બાદ બચ્ચાંને પાછળના બન્ને પગ ઉંચકી ઉંધુ કરી ૨-૪ મુલા ખવડાવો કે જેથી તેના નાક અને મોં માં રહેલું પરપોટાનું પાણી શ્વાસનળી કે ફેફસામાં જવાના બદલે બહાર નીકળી જાય અને શ્વાસોશ્વાસ સામાન્ય બને તથા વ્યુમોનિયા જેવા રોગોથી બચાવી શકાય.

બચ્ચાની નાળને સ્વચ્છ દોરા વડે બાંધીને એક વેટા જેટલું નીચેથી સારી કાતરથી કાપી ટીંચર આયોડીનવાળું પૂમડું લગાવવું કે જેથી ભવિષ્યમાં બચ્ચાને ડુંટો પાકવો અને તેના કારણે તાવ આવવા જેવી બિમારીઓ લાગુ પડે નહીં.

બચ્ચાને સ્વચ્છ કપડાં કે કંતાનથી લૂંછીને સાફ કરવું જેથી શરીરમાં લોહીનું ભ્રમણ સામાન્ય બને.

બચ્ચાને જન્મના અડધા કલાકમાં જ એકથી દોઢ લીટર જેટલું ખરાંતુ પીવડાવી દેવું કારણ કે તે સમયે તેના આંતરડાના છીદ્રો સંપુર્ણ ખુલ્લા હોય છે આથી ખરાંટા માં રહેલા રોગ પ્રતિકારક તત્વો વધુને વધુ લોહીમાં શોષાઈ શકે પરિણામે બચ્ચાને લોહીના ઝોડા, ન્યુમોનિયા, તાવ જેવી જુદી જુદી બિમારીઓ સામે રક્ષણ મળી શકે તથા વિચારણ થયેલ પશુની મેલી પણ સમયસર અને સરળતાથી પડી જાય. પછીના ૨૪ કલાકમાં બચ્ચાને તેના વજનમાં દશમાં ભાગનું (૨ થી ૩ લીટર) ખરાંટું થોડું થોડું કરી આપવું.

ખરાંટું રેચક હોવાથી ગર્ભકાળ દરમિયાન આંતરડામાં ભેગો થયેલો કચરો બહાર ફેંકવામાં મદદરૂપ થાય છે. ખરાંટામાં સામાન્ય દૂધ કરતાં વિટામિન-એનું પ્રમાણ ૧૦ ગણું વધારે હોય છે, જે બચ્ચાની ચામડી, આંખ તથા વિકાસ માટે ખૂબ જ મહત્વનું હોય છે.

દૂધ અને ખરાંટામાં રહેલા પોષક તત્વોની સરખામણી

પોષક તત્વો	ખરાંટું	દૂધ
કુલ ઘન પદાર્થ %	૨૪.૦૦	૧૨.૧૦
લેક્ટોઝ %	૨.૫૦	૪.૮૦
ખનિજ તત્વો %	૧.૫૮	૦.૭૨
કેસીન %	૪.૭૬	૨.૮૦
આલબ્યુમીન %	૧.૫૦	૦.૫૪
ઈમ્યુનો ગ્લોબ્યુલીન (મીગ્રા./મીલી)	૪૮.૦૦	૦.૬
કુલ પ્રોટીન %	૧૪.૦૦	૩.૧૦
ફેટ %	૬.૭	૩.૭
વિટામીન એ (માઈક્રોગ્રામ/લીટર)	૨૯૫૦	૨૯૦
વિટામીન ડી (યુનિટ/ગ્રામ)	૧.૪	૦.૪

અચ્ચાને મોટા પશુઓની પાછળ બાંધવાથી તેમના પોદળા, પેશાબના સંપર્કમાં આવવાથી અચ્ચામાં ચરમ પડવાની તથા જુદા જુદા રોગો થવાની શક્યતા વધી જાય છે. અચ્ચાને ભેજ રહિત, સ્વચ્છ, કોરી અને હવાઉજાસ વાળી જગ્યાએ જ બાંધવું.

અચ્ચાના રક્ષણ માટે જુદા-જુદા રોગવિરોધી રસીકરણ કાર્યક્રમ

“પાણી પહેલા પાળ” એટલે કે આજના અચ્ચા કે ભવિષ્યમાં દૂધાળા પશુને થતા ગંભીર રોગોથી બચાવવા સમયસર રસીકરણ એક ઉત્તમ માવજતનું ઉદાહરણ છે.

૪ થી ૧૦ માસની ઉંમરે, ફક્ત માદા અચ્ચામાં – ચેપી ગર્ભપાત (બ્રુસેલોસીસ)

૬ માસની ઉંમર પછી, નવેમ્બર-ડિસેમ્બર માસ દરમિયાન – ખરવા-મોવાસા

૬ માસની ઉંમર પછી, એપ્રિલ-મે માસ દરમિયાન – ગળસૂંદો

૪ માસની ઉંમર પછી સંકર અને એચ. એફ.ગાયના અચ્ચાઓમાં – કથિરીયા તાવ (થાયલેરિયોસીસ)

અચ્ચા માટેની સામાન્ય સાર-સંભાળ

નાના અચ્ચાને રોજ સવારે એક થી દોઢ કલાક માટે સૂર્યપ્રકાશમાં બાંધો કે જેથી વિટામીન ડી મળવાથી તેની તંદુરસ્તી સારી રહે.

અચ્ચાને માંખી, મચ્છર અને કથિરીઓથી રક્ષણ આપો.

શ્રદ્ધત મુજબ ઠંડી, ગરમી અને વરસાદ સામે રક્ષણ આપો.

૩-૪ અઠવાડીયા બાદ સંકર વાછરડીઓને શિંગડા ડામી દેવાથી ભવિષ્યમાં શિંગડા દ્વારા અન્ય પશુ કે વ્યક્તિને થતી ઈજા અટકાવી શકાય.

એક માસની ઉંમરથી કુમળું લીલું ઘાસ અચ્ચાને આપવું. ખાસ કરીને માના વાગોળમાંથી પડેલું ઘાસ આપવાથી અચ્ચાના કોઠારવાળા પેટનો વિકાસ ઝડપથી થાય છે.

અચ્ચાના વજનની નોંધણી

અચ્ચાના શારીરિક વિકાસની જાણકારી માટે દર માસે મીટર પટ્ટીથી દર્શાવેલા કોઠા મુજબ અચ્ચાનું વજન નોંધવું. પાડીમાં દૈનિક ૩૦૦ ગ્રામ, અને સંકર વાછરડીનાં દૈનિક ૪૦૦ ગ્રામથી વધુ વજન વધવું જરૂરી છે.

Body Weight Calculation Table

L	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
G																										
15	9	10	11	12	13	14	15	17	18	19	20	22	23	25	26	28	29	31	33	35	36	38	40	42	44	46
16	10	11	12	13	14	15	16	18	19	20	22	23	25	26	28	30	31	33	35	37	39	41	43	45	47	49
17	10	11	12	14	15	16	17	19	20	22	23	25	26	28	30	32	33	35	37	39	41	43	45	48	50	52
18	11	12	13	14	16	17	18	20	21	23	25	26	28	30	32	33	35	37	39	41	44	46	48	50	53	55
19	12	13	14	15	17	18	19	21	23	24	26	28	29	31	33	35	37	39	42	44	46	48	51	53	56	58
20	12	13	15	16	17	19	20	22	24	25	27	29	31	33	35	37	39	41	44	46	48	51	53	56	59	61
21	13	14	15	17	18	20	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	41	44	46	48	51	53	56	59	62	64
22	13	15	16	18	19	21	22	24	26	28	30	32	34	36	39	41	43	46	48	51	53	56	59	62	65	68
23	14	15	17	18	20	22	23	25	27	29	31	33	36	37	40	43	45	48	50	53	56	59	61	64	67	71
24	15	16	18	19	21	23	24	27	29	31	33	35	37	40	42	45	47	50	53	55	58	61	64	67	70	74
25	15	17	18	20	22	24	25	28	30	32	34	36	39	41	44	46	49	52	55	58	61	64	67	70	73	77
26	16	17	19	21	23	25	26	29	31	33	35	38	40	43	46	48	51	54	57	60	63	66	69	73	76	80
27	16	18	20	22	24	26	27	30	32	34	37	39	42	45	47	50	53	56	59	62	65	69	72	76	79	83
28	17	19	21	22	24	27	28	31	33	36	38	41	43	46	49	52	55	58	61	65	68	71	75	78	82	86
29	18	19	21	23	25	27	29	32	34	37	40	42	45	48	51	54	57	60	63	67	70	74	78	81	85	89
30	18	20	22	24	26	28	30	33	36	38	41	44	47	50	53	56	59	62	66	69	73	76	80	84	88	92
31	19	21	23	25	27	29	31	34	37	40	42	45	48	51	54	58	61	64	68	71	75	79	83	87	91	95
32	19	21	23	26	28	30	32	35	38	41	44	47	50	53	56	59	63	66	70	74	78	82	86	90	94	98
33	20	22	24	26	28	31	33	36	39	42	45	48	51	54	58	61	65	68	72	76	80	84	88	92	97	101
34	21	23	25	27	30	32	34	38	40	43	46	50	53	56	60	63	67	71	74	78	82	87	91	95	100	104
35	21	23	26	28	31	33	35	39	42	45	48	51	54	58	61	65	69	73	77	81	85	89	94	98	103	107
36	22	24	26	29	31	34	36	40	43	46	49	52	56	59	63	67	71	75	79	83	87	92	96	101	106	110
37	22	25	27	30	32	35	37	41	44	47	50	54	57	61	65	69	73	77	81	85	90	94	99	104	109	114
38	23	25	28	30	33	36	38	42	45	48	52	55	59	63	67	71	75	79	83	88	92	97	102	106	111	117
39	24	26	29	31	34	37	39	43	46	50	53	57	61	64	68	72	77	81	85	90	95	99	104	109	114	120
40	24	27	29	32	35	38	40	44	48	51	55	58	62	66	70	74	79	83	88	92	97	102	107	112	117	123
41	25	27	30	33	36	39	41	45	49	52	56	60	64	68	72	76	81	85	90	94	99	104	110	115	120	126
42	25	28	31	34	37	40	42	46	50	54	57	61	65	69	74	78	82	87	92	97	102	107	112	118	126	129
43	26	29	32	34	38	41	43	47	51	55	59	63	67	71	75	80	84	90	94	99	104	110	115	120	126	132
44	27	29	32	35	38	42	44	49	52	56	60	64	68	73	77	82	86	91	96	101	107	112	118	123	129	135
45	27	30	33	36	39	43	45	50	53	57	61	66	70	74	79	84	88	93	98	104	109	115	120	126	132	138
46	28	31	34	37	40	44	46	51	55	59	63	67	71	76	81	85	90	95	101	106	112	117	123	129	135	141
47	28	31	34	38	41	45	47	52	56	60	64	68	73	78	82	87	92	97	103	108	114	120	126	132	138	144
48	29	32	35	38	42	45	48	53	57	61	65	70	74	79	84	89	94	100	105	111	116	122	128	134	141	147
49	30	33	36	39	43	46	50	54	58	62	67	71	76	81	86	91	96	102	107	113	119	125	131	137	144	150
50	30	33	37	40	44	47	51	55	59	64	68	73	78	83	88	93	98	104	109	115	121	127	134	140	147	153

બચ્ચાની પુષ્ક ઉંમર થતા તેના સંવર્ધન બાબતની કાળજી

બચ્ચામાંથી પુષ્ક ઉંમરે પહોંચેલા પશુના સંવર્ધન બાબતની સામાન્ય કાળજીઓ તેને વંધ્ય બનતું બચાવી, સમયસર દૂધાળુ પશુ બનાવી શકે છે.

બચ્ચાનું ફેળવવાલાયક વજન (૨૭૦ કિલોથી વધુ) થાય ત્યારે તેના વેતરમાં આવવાના ચિન્હો જેવા કે યોનિના હોઠમાં સોજો, લાળી કરવી વગેરે બાબતે સજાગ રહેવું.

વેતરે આવેલા પશુને સમયસર ફક્ત કૃત્રિમ બીજદાન ક્રાવવાનો આગ્રહ રાખવો.

પશુને બિજદાન ક્રાવ્યા બાદ અઢીથી ત્રણ મારો ખાલી -ગાભણ તપાસ ક્રાવી ખાત્રી કરી લેવી.

વંધ્ય પશુની સારવારને મહત્વ આપવું.

ગાભણ પશુની અગાઉ જણાવ્યા મુજબ યોગ્ય તકેદારી રાખવી.

પાડી/વાછરડી ઉછેરના આદર્શ માપદંડો

વિગત	પાડી	વાછરડી
જન્મ સમયનું વજન	૩૦ થી ૩૫ કિલો	૨૫ થી ૩૦ કિલો
શારીરિક વજન વૃદ્ધિદર (ગ્રામ/દિન)	૩૦૦ થી ૪૦૦	૪૦૦ થી ૫૦૦
બચ્ચામાં મરણ પ્રમાણ	૫ ટકા થી વધુ નહીં	૫ ટકા થી વધુ નહીં
ફેળવવા માટે જરૂરી વજન	૨૭૦ કિલોથી વધુ	૨૭૦ કિલોથી વધુ
પ્રથમ ફેળવવાની ઉંમર	૨૫ થી ૩૦ માસ	૧૫ થી ૨૦ માસ
પ્રથમ વિચારણની ઉંમર	૪૦ માસથી ઓછી	૩૦ માસથી ઓછી

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર યોજનાના ધારાધોરણ અને પ્રવૃત્તિઓ

આ યોજના મંડળીમાં નિયમિત દૂધ ભરતાં સભાસદો માટે જ છે.

પશુપાલકોમાં વૈજ્ઞાનિક ઢબે પાડી/વાછરડીનો ઉછેર અને યોજનાની સંપૂર્ણ માહિતી માટે ગ્રામ્ય જાગૃત્તિ કાર્યક્રમ (VAP) રાખવામાં આવશે.

પશુ દૂધ ઉત્પાદકતા વૃદ્ધિ (PEP) યોજના અંતર્ગત ફક્ત કૃત્રિમ વીર્યદાન પદ્ધતિથી જન્મેલ ઓનલાઈન કોમ્પ્યુટરાઈઝડ રેકોર્ડ વાળી પાડી/વાછરડીઓનો જ સમાવેશ કરવામાં આવશે.

પાડી/વાછરડી ઉછેર અંગેની માહિતી આપતી બુક નિ:શુલ્ક આપવામાં આવશે.

બચ્ચાંની પ્રાથમિક નોંધણી સમયે બચ્ચાં ઉછેર કીટ જેમાં ૧૦ કિ.ગ્રા. “જીવન” મિલ્ક રિપ્લેસર, ૫૦ કિ. ગ્રા. “સાગર પાડી દાણ” તથા ગ્રુમીંગ બ્રશ ૫૦% સહાયથી આપવામાં આવશે.

યોજનામાં સમાવેશ કરેલ પાડી વાછરડીના કાને કડી મારી કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ ઓળખ આપવામાં આવશે. કડી પડી જવાના કિસ્સામાં જે તે પાડી/વાછરડીનું સભાસદે રીટેર્ગીંગ કરાવવું ફરજિયાત છે.

પ્રાથમિક નોંધણી બાદ ત્રણ મહિનાની ઉંમરે પાડી કે દેશી વાછરડી ૫૦+૩ કિ.ગ્રા. અને સંકર વાછરડી ૫૫+૩ કિ.ગ્રા. વજનની હશે તેની જ અંતિમ નોંધણી કરવામાં આવશે.

અંતિમ નોંધણી કરેલ બચ્ચાંઓની દર છ માસના અંતરે ૩૦ માસ સુધી વજનની માપણી કરવામાં આવશે.

બચ્ચાને ૧૫ દિવસની ઉંમરે પ્રથમ અને ત્યાર પછી છ માસ સુધી દર માસે ચરમનાબૂદી કરાશે. છ માસની ઉંમર બાદ દર છ મહિનાના અંતરે ચરમનાબૂદી કરવામાં આવશે.

સમયાંતરે ઉંમર મુજબ જુદા જુદા રોગોનું રસીકરણ કરવામાં આવશે.

પુસ્તક ઉંમરે પહોંચેલા બચ્ચાઓને કૃત્રિમ બીજદાન દ્વારા જ ફેળવવાના રહેશે જેનો ઓન લાઈન રેકોર્ડ રાખવામાં આવશે.

ફેળવેલા પશુની ગર્ભદારણ ચિકિત્સા, વિચારણ જેવી તમામ માહિતી www.amul.org.in વેબસાઈટ પર કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ કરવામાં આવશે.

વંધ્ય પાડી/વાછરડીઓ માટે વંધ્યત્વ નિવારણ કેમ્પનું આયોજન કરવામાં આવશે.

કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ વિગત પ્રમાણે જે પાડી કે દેશી વાછરડીના પ્રથમ વિચારણની ઉંમર ૪૦ માસ કે તેથી ઓછી તથા સંકર વાછરડીની ૩૦ માસ કે તેથી ઓછી હશે તેવા તમામ સભાસદોને સંઘ તરફથી નીતિ નિયમ પ્રમાણે પ્રાત્સાહન ઈનામ દૂધના બીલમાં આપવામાં આવશે.

આ યોજના વાળા ગામમાં ગ્રામ્ય કક્ષાની કાફ રેલીનું આયોજન કરવામાં આવશે.

આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર દ્વારા આપણે ઓછા નિભાવ ખર્ચે વધુને વધુ દૂધ આપતી ઓલાદના પશુઓ મેળવી શકીએ છીએ જેથી દૂધાળા પશુની બાબતમાં બીજા પર આધાર ન રાખતાં સ્વાવલંબી બની આવકનો અન્ય વિકલ્પ ઉભો કરી શકીએ છીએ.

ફેળવવા લાયક જરૂરી વજન વહેલું મેળવી શકાય છે.

સાગર ઊલ્ટ્રા મિનરલ મીઠકચર પાવડર

સાગર ઊલ્ટ્રા મિનરલ મીઠકચર પાવડરમાં વિવિધ ખનીજો જરૂરી માત્રામાં ભેગા કરેલા હોય છે, પરંતુ સાથોસાથ તેમા સૂક્ષ્મ ખનીજ ક્ષારોને ચીલેટેડ સ્વરૂપે રાખવામાં આવે છે. ચીલેટેડ ખનીજ ક્ષારો લોહીમાં વધુ પ્રમાણમાં શોષાય છે આથી વધુ અસરકારક હોય છે.

નાના બચ્ચામાં બે માસ બાદ નિયમિત આ પાવડર આપવાથી તેમનો શારીરીક વિકાસ ઝડપી બને છે અને સમયસર ફેળવવાલાયક વજન મેળવી શકાય છે. પુષ્ક ઉત્પાદન પશુમાં તંદુરસ્તીની સાથે-સાથે ઉત્પાદનમાં પણ નોંધપાત્ર વધારો થાય છે તથા વંધ્યત્વના પ્રશ્નોનુ નિવારણ કરી શકાય છે. સાગર ઊલ્ટ્રા મિનરલ મીઠકચર ૧ કિ.ગ્રા.ના પેકિંગમાં ઉપલબ્ધ છે.

પ્રમાણ :- પાડી/વાછરડી – ૨૦ થી ૩૦ ગ્રામ દૈનિક

પુષ્ક પશુ – ૫૦ થી ૮૦ ગ્રામ દૈનિક

ઉંમર	માતાનું દૂધ દૈનિક લીટરમાં	મિલ્ક રિપ્લેસર ગ્રામ/દિવસ	સાગર પાડી દાણ (ગ્રામ/દિવસ)
પ્રથમ અઠવાડિયું	૨.૫	-	-
બીજું અઠવાડિયું	૩	૫૦	૫૦
ત્રીજું અઠવાડિયું	૫	૧૫૦	૧૦૦
ચોથું અઠવાડિયું	૫	૨૫૦	૨૦૦
પાંચમું અઠવાડિયું	-	૩૫૦	૩૦૦
છઠ્ઠું અઠવાડિયું	-	૪૫૦	૫૦૦
સાતમું અઠવાડિયું	-	૫૦૦	૬૦૦
આઠમું અઠવાડિયું	-	૪૦૦	૭૦૦
નવમું અઠવાડિયું	-	-	૮૦૦
દસમું અઠવાડિયું	-	-	૯૦૦
અગીયારમું અઠવાડિયું	-	-	૯૦૦
બારમું અઠવાડિયું	-	-	૧૦૦૦

બચ્ચામાં પાણીની અગત્યતા

દૂધ અને મિલ્ક રિપ્લેસર પ્રવાહી ઉપરાંત બચ્ચાંને વધતી ઉંમર પ્રમાણે નીચે જણાવ્યા મુજબ પીવાનું પાણી આપવું જોઈએ.

ઉંમર (માસ)	પાણીની જરૂરિયાત લિટર/દિવસ
૧	૫.૦ થી ૭.૦
૨	૫.૫ થી ૮.૦
૩	૮.૫ થી ૧૦.૦
૪	૧૧.૦ થી ૧૩.૦

બચ્ચામાં ચરમનાબૂદી કાર્યક્રમ

૨૦ દિવસના બચ્ચાને ચરમનાબૂદીની દવાનો પ્રથમ ડોઝ અવશ્ય આપવો ત્યારબાદ દર માસે છ માસ સુધી ચરમનાબૂદી કરવી. ત્યારબાદ દર વર્ષે ચરમનાબૂદી કરવી.

મંડળીમાં મળતી પાઈપ્રાજીન નામની દવા બચ્ચાના દર ૧૦ કિલો વજને ૪ મી.લી. આપવાની હોય છે.

- પ્રથમ ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૧૦ દિવસે — ૧૫ મી. લી.
- બીજો ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૧ માસે — ૨૦ મી. લી.
- ત્રીજો ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૨ માસે — ૨૫ મી. લી.
- ચોથો ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૩ માસે — ૩૦ મી. લી.
- પાંચમો ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૪ માસે — ૩૫ મી. લી.
- છઠ્ઠો ડોઝ — બચ્ચાના જન્મના ૫ માસે — ૪૦ મી. લી.

● ઉછરતી પાડી/વાછરડી માટેની કાળજી

સામાન્ય રીતે ઉછળતા બચ્ચાના વજન અને શારીરિક વિકાસમાં દરરોજ નોંધપાત્ર વધારો જોવા મળતો હોય છે, જે માટે તેને અન્ય પુષ્ક પશુઓ કરતા વધુ પોષકવર્ધક ખોરાક અને માવજતની જરૂર રહે છે. યોગ્ય ખોરાક અને માવજત થકી બચ્ચુ સમયસર ફેળવવા લાયક વજનનું (૨૭૦ થી ૨૮૦ કિ.ગ્રા.) થઈ જાય છે અને ગર્ભધારણ કરાવવામાં કોઈ જ તકલીફ પડતી નથી પરિણામે ઓછી પડતર કિંમતે તંદુરસ્ત પુષ્ક દૂધાળું પશુ મેળવી શકાય છે.

દૂધસાગરના આદર્શ પાડી/વાછરડી ઉછેર માટેના પોષક આહાર મિલ્ક રિપ્લેસર (જીવન)

જ્યાં સુધી બચ્ચું દાણ કે ઘાસ ખાતુ ન થાય ત્યાં સુધી તેને વિકાસ અને દેહધાર્મિક ક્રિયાઓ માટે જરૂરી શક્તિ દૂધમાંથી મળતી હોય છે, આથી શરૂઆતના દોઢ માસ સુધી બચ્ચામાં મૃત્યુનું પ્રમાણ ઘટાડવા અને ઝડપી વિકાસ માટે શરીરના વજનના સરેરાશ ૧૦% જેટલું દૂધ / મિલ્ક રિપ્લેસર આપવું ખૂબ જ આવશ્યક છે. પાડી/વાછરડીના ઉછેર ખર્ચમાં ઘટાડો થાય તે હેતુથી સંઘ દ્વારા “જીવન” મિલ્ક રિપ્લેસરનું વેચાણ શરૂ કરેલ છે, જેને વે પાવડર, ડ્રાયેડ, ફેટ, ટોસ્ટેડ સોયા ફ્લોર વગેરે ઉમેરીને બનાવવામાં આવે છે આથી તેમાંથી જરૂરી પોષક તત્ત્વો દૂધના તત્ત્વોના પ્રમાણે જ મળી રહે છે.

“જીવન” મિલ્ક રિપ્લેસરનું બંધારણ

ઘટકો	પ્રમાણ (%)
પ્રોટીન %	૨૦-૨૨
ફેટ %	૧૬-૧૮
ફાઇબર % ન્યૂનતમ	૦.૫-૧
મિનરલ મીક્ચર	૧
વિટામીન એ, ડી	૦.૦૧

મિલ્ક રિપ્લેસર આપવાની રીત

વાછરડી — ૧ લીટર નવશેકા (૩૭° સેં) પાણીમાં ૧૦૦ ગ્રામ પાવડર ઓગાળવો.

પાડી — ૧ લીટર નવશેકા (૩૭° સેં) પાણીમાં ૧૨૦ ગ્રામ પાવડર ઓગાળવો.

ઉંમર પ્રમાણે કોઠામાં જણાવેલ પ્રમાણે આપવું.

સવાર — સાંજ જરૂરિયાત પ્રમાણે તાજું પ્રવાહી બનાવી આપવું.

પ્રવાહી બનાવવા સંપૂર્ણ સ્વચ્છ વાસણનો ઉપયોગ કરવો.

મિલ્ક રિપ્લેસર પાવડર ભેજ રહિત, સ્વચ્છ જગ્યામાં ઢાંકીને રાખવો.

મિલ્ક રિપ્લેસર આપવાથી થતો આર્થિક ફાયદો

૧૦ કિલોગ્રામ પાવડરમાંથી ૧૦૦ લીટર પ્રવાહી બને છે.

૧૦૦ લીટર દૂધનો ખર્ચ (રૂ. / પ્રતિ લિ. પ્રમાણે) = રૂ. ૨૫૦૦/-

* ૧૦ કિલોગ્રામ મિલ્ક રિપ્લેસરનો ખર્ચ(રૂ.૫૦/પ્રતિ કિ.ગ્રા. પ્રમાણે) = રૂ.*૫૦૦/-

આર્થિક ફાયદો સરેરાશ રૂ.*૨૦૦૦/- થી વધુ.

સાગર પાડી દાણ

ઉછરતા બચ્ચામાં દિન-પ્રતિદિન વજનમાં ખૂબ જ વધારો થતો હોય છે આથી આ તબક્કે તેને વધુને વધુ પોષક તત્વો ધરાવતો આહાર આપવો જરૂરી છે. બચ્ચામાં ઉંમરની સાથે થતા વિકાસ માટે જરૂરી પોષક તત્વો પુરતા પ્રમાણમાં મળી રહે તે હેતુથી સંઘ દ્વારા “સાગર પાડી દાણનું” ઉત્પાદન અને વેચાણ કરવામાં આવે છે, જેમાં બચ્ચાના શારીરિક વિકાસ માટે જરૂરી એવા મકાઈ, જવ, સોયા ખોળ, રાઈસ પોલિસ ગ્રેડ — ૧, મોલાસીસ જેવા મુલ્યવાન ઘટકો ઉમેરીને બનાવવામાં આવે છે. આ દાણ ૫૦ કિલો ગ્રામના પેકીંગમાં ઉપલબ્ધ છે.

સાગર પાડી દાણનું બંધારણ

ઘટકો	પ્રમાણ (%)
પ્રોટીન %	૨૨.૦૦ (ન્યૂનતમ)
ફેટ %	૩.૫ (ન્યૂનતમ)
ફાઈબર %	૭ (મહત્તમ)
મિનરલ મીક્ચર	૧.૧-૫
વિટામીન એ, ડી	૦.૦૦૦૫

* ભાવ ફેરફારને આધિન રહેશે.

પાડી/વાછરડી ઉછેર કાર્યક્રમ

ઓછી ઉંમરે પાડી/વાછરડીને તૈયાર કરવી

ગ્રામસભા

નેવલ કીટ આપવી

પશુ કેમ્પનું આયોજન કરવું

પાડી/વાછરડીનું ટેગ મારીને રજીસ્ટ્રેશન કરવું

કાફ રેલી યોજવી

મિલ્ક રીપ્લેસર આપવું

સાગરટાણ અને મીનરલ મિક્સર આપવું

કાફ સ્ટાર્ટર આપવું

સમયસર રસીકરણ કરવું

સમયસર કૃમિનાશક દવા આપવી

શુભિંગ બ્રશના ઉપયોગથી લોહીનું પરિભ્રમણ વધે છે.

અમ્લ સાગર

મહેસાણા ડિસ્ટ્રિક્ટ કો-ઓપરેટિવ મિલ્ક પ્રોડ્યુસર્સ યુનિયન લિમિટેડ
હાઈવે, મહેસાણા-384 002, ગુજરાત (ભારત)
Ph. 02762-253201, Fax: 02762-253422
www.dudhsagardairy.co.in